

Zagadnienia związane z gospodarką leśną są bardzo ważne, gdyż zwiększanie powierzchni leśnej prowadzi do:

- poprawy bilansu wodnego danego obszaru,
- przeciwdziałania erozji wodnej i wietrznej gleby, zwiększania bioróżnorodności terenów rolnych,
- tworzenia korytarzy ekologicznych.

W lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, zagrożenie stwarza dodatkowo rozdrobnienie kompleksów leśnych, które miejscami powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczenie liczby nisz ekologicznych, stanowiących ostoje dziko żyjącej fauny.

Lasy państwowe są podporządkowane Nadleśnictwu Radom, a pozostające w większości lasy prywatne Starostwu Powiatowemu w Radomiu.

2.8.2.2. Kozienicki Park Krajobrazowy

Teren gminy Gózd na podstawie rozporządzenia Nr 11 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 kwietnia 2005r. w sprawie *Kozienickiego Parku Krajobrazowego imienia Profesora Ryszarda Zaręby* (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 75, poz.1980) obejmuje obszar Kozienickiego Parku Krajobrazowego. W granicach gminy znajduje się 1 274,66 ha otuliny parku, co stanowi ok. 16,4 % ogólnej powierzchni gminy. Park znajduje się w północno – wschodniej części gminy i obejmuje naturalne zespoły leśne specyficzne dla Puszczy Kozienickiej charakteryzujące się dużą różnorodnością gatunkową flory i fauny. W obrębie tego obiektu znajdują się liczne rezerваты, pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Otulina Parku wyróżnia się niezwykle pięknym krajobrazem utworzonym przez rzeki, rozległe łąki z rozproszonymi zadrzewieniami i niewielkimi skupiskami leśnymi. Lasy, zbiorniki wodne i łąki w dolinach rzek są miejscem lęgów i przelotów wielu gatunków ptaków m.in. orlika krzykliwego, rybołowa, bataliona, kraski, bociana czarnego. Na terenie parku występuje 16 gatunków nietoperzy w tym mroczek posrebrzany, nocek wąsaty i mopek.

Postępująca degradacja środowiska naturalnego stwarza coraz większe problemy związane z ochroną zasobów przyrodniczych, tym bardziej, że środki budżetowe przeznaczone na ten cel, w stosunku do faktycznych potrzeb są o wiele za małe [Strategia 2008].

2.8.2.3. Obszary Natura 2000

2.8.2.3.1. Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013), Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLB140035)

Ostoja Kozienicka i Puszcza Kozienicka obejmuje m.in. obszar gminy Gózd o powierzchni 964,4 ha i znajduje się w północno – wschodniej części gminy na terenie bogatym w liczne elementy rzeźby pochodzenia fluwioglacjalnego: szeregiem tarasów denudacyjnych opadających stopniowo ku dolinie Wisły, poprzedzielanych licznymi wałami wydmyowymi, pomiędzy którymi znajdują się niecki, zwykle silnie zabagnione. Wcześniej utrzymywały się tu drzewostany z klonem, jesionem, lipą, dębem i bukiem. Obecnie dominuje sosna (84%) oraz w dużo mniejszym stopniu jodła (4%). Lasy zajmują większość powierzchni obszaru. Resztę terenu pokrywają pola uprawne, łąki, pastwiska. Występują tu również interesujące połacie torfowisk wysokich i niskich.

Występujące w Puszczy Kozienickiej bory sosnowe reprezentują pełną skalę zmienności uzależnioną przede wszystkim od stopnia wilgotności podłoża. Skrajnie różne ekologicznie siedliska zajmują małe powierzchniowo: sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* (91T0)

oraz sosnowy bór bagienny *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. Te ostatnie pomimo reprezentatywnego składu gatunkowego oraz właściwej struktury w większości wykazują znaczny stopień przesuszenia podłoża. Do najrzadszych pod względem zajmowanej powierzchni leśnych siedlisk przyrodniczych należą ciepłolubne dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum*, które stopniowo tracą swoiste cechy i w wyniku sukcesji przekształcają się w łąki.

Na terenie Puszczy Kozienickiej stwierdzono 59 gatunków ssaków. Dla tej grupy kręgowców jest najważniejszą, po Puszczy Kampinoskiej, ostoją w centralnej Polsce. Jednym z jej mieszkańców jest popielica *Glis glis*, gatunek wymieniony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Populacja tu występująca cechuje się bardzo dużą liczebnością i jednym z najwyższych w kraju wskaźników zagęszczenia osobników /1 ha lasu. Interesującymi ssakami są również - orzesznica *Muscardinus avellanarius* oraz smużka *Sicista betulina*, bardzo rzadki krajowy gatunek borealny.

Spośród 18 krajowych gatunków płazów na terenie Puszczy Kozienickiej stwierdzono 13 gatunków, w tym - kumaka nizinnego *Bombina bombina* (1188) i traszkę grzebieniastą *Triturus cristatus*(1166). Fauna gadów reprezentowana jest przez sześć gatunków.

O randze Puszczy Kozienickiej w zachowaniu krajowej flory naczyniowej świadczy obecność sześciu gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin: buławnika czerwonego *Cephalanthera rubra*, kostrzewy ametystowej *Festuca amethystina*, sasanki otwartej *Pulsatilla patens* (1477), widlicza cyprysowatego *Diphasiastrum tristachyum* oraz turzyc - bagiennej *Carex limosa* i strunowej *C. chordorrhiza*⁵.

Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Wykazano z tego terenu ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek (PCK), bocian czarny, kraska (PCK), lelek; stosunkowo wysoką liczebność osiągają: bąk (PCK), bocian biały, rybitwa czarna.⁶

2.8.4. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno - pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwe i okazałe rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie.

W stosunku do pomników przyrody mogą być wprowadzone następujące zakazy np.:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania terenu wokół obiektu.

Na terenie gminy wg. rozporządzenia nr 63 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 października 2008 roku w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu radomskiego (DUWM 2008.194.7028) znajdują się następujące pomniki przyrody ożywionej :

⁵ http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7

⁶ http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7

Tabela 35. Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Gózd⁷

L.p.	Gmina	Miejscowość	Bliższa lokalizacja	Obiekt poddany ochronie	Nazwa gatunkowa polska	Nazwa gatunkowa łacińska	Obwód [cm]	Wysokość [m]
1.	Gózd	Gózd	Działka nr ewid. 376/2 - las od wschodu	drzewo	Buk pospolity	<i>Fagus sylvatica</i>	325	25
2.	Gózd	Gózd	Działka nr ewid. 376/2 - las od wschodu	drzewo	Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	250	21

Na terenie gminy nie przewiduje się objęcia ochroną nowych obiektów budujących krajowy system obszarów chronionych:

2.8.5. Wnioski

Środowisko przyrodnicze na terenie gminy jest chronione przepisami ogólnymi i prawem lokalnym. Realizacja strategicznych planów Gminy musi uwzględniać uwarunkowania środowiskowe. Do szczególnie chronionych terenów gminy Gózd należy Kozienicki Park Krajobrazowy, Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013) i Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLH140035). Powyższe wskazuje na możliwość realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenie gminy z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań środowiskowych.

2.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Zagrożenia dla środowiska naturalnego mogą stanowić również awarie lub katastrofy. Potencjalne zagrożenie na terenie gminy Gózd stwarzają:

- transport drogami : krajową, wojewódzką (w tym materiałów niebezpiecznych),
- okresowe i miejscowe zanieczyszczenia wód rzek i zbiorników wodnych.

Najbardziej realne zagrożenie dla środowiska stanowią awarie w transporcie drogowym i możliwość wystąpienia zdarzeń drogowych skutkujących wyciekami substancji toksycznych i niebezpiecznych o właściwościach palnych i wybuchowych np.: przewóz kwasu chloru, etyliny, oleju opałowego itp. W Starostwie Powiatowym w Radomiu funkcjonuje Powiatowy Zespół Reagowania Kryzysowego, w zakresie jego obowiązków jest monitorowanie potencjalnych zagrożeń, przeciwdziałanie im oraz koordynacja działań m.in. w gminie Gózd.

⁷ <http://warszawa.rdos.gov.pl/images/stories/pomniki/radomski.pdf>

3. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE GÓZD

3.1. Cele i kierunki polityki ekologicznej

Kierunki działań polityki ekologicznej państwa

Kierunkami działań Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009 - 2012 z uwzględnieniem perspektywą do roku 2016 :

1. Kierunki działań systemowych
2. Ochrona zasobów naturalnych
3. Poprawa, jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej.

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej.

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej województwa mazowieckiego jest: Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku - kierunki działań – wymiar terytorialny :

Konkurencyjność

- Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

Spójność

- Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska
- Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie
- Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej
- Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym
- Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń

Radomski obszar strategicznej interwencji

Radomski obszar strategicznej interwencji leży na południu województwa mazowieckiego i niemal w całości pokrywa się z radomskim obszarem statystycznym NTS 3. Od południa radomski OSI sąsiaduje z województwem świętokrzyskim, na terenie którego w pasie przygranicznym wyznaczono cztery obszary problemowe: obszar Aglomeracji Świętokrzyskiej, obszar o średnich warunkach rozwoju społeczno-gospodarczego, obszar Doliny Wisły oraz obszar strukturalnie słaby, nieposiadający atrakcyjnych czynników rozwoju.

Misja Powiatu Radomskiego :

POWIAT RADOMSKI TO OBSZAR ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU, ZAPEWNIAJĄCY STAŁĄ POPRAWĘ, JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, CHRONIĄCY ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, WSPIERAJĄCY DALSZY ROZWÓJ FUNKCJI OSADNICZEJ, GOSPODARCZEJ I TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego:

1. Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
2. Poprawa efektywności i specjalizacji sektora rolnego
3. Rozwój aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu
4. Rozwój infrastruktury turystycznej
5. Promocja walorów i zasobów powiatu
6. Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i umiejętności praktycznych mieszkańców
7. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz pomocy społecznej
8. Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego
9. Wspieranie działań na rzecz integracji i aktywizacji prospołecznej mieszkańców
10. Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców
11. Upowszechnienie technologii informacyjnych i komunikacyjnych
12. Poprawa, jakości pracy Starostwa Powiatowego w Radomiu i powiatowych jednostek organizacyjnych

Cele polityki ekologicznej dla Powiatu Radomskiego

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

1. Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
2. Poprawa efektywności i specjalizacja sektora rolnego
3. Rozwój infrastruktury turystycznej
4. Promocja walorów i zasobów powiatu
5. Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców

3.2. Analiza SWOT dla środowiska w gminie Gózd

W ramach opracowania Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gózd sporządzono analizę SWOT dla sfery ekologicznej gminy w oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Gminy Gózd [2008] :

Tabela 36. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych, ✓ bardzo dobre połączenia komunikacyjne –droga krajowa nr 12, ✓ pełne zwodociągowanie gminy, ✓ rozpoczęty proces skanalizowania gminy, ✓ funkcjonowanie 2 oczyszczalni ścieków w gminie, ✓ sieć gazowa na terenie gminy, ✓ system segregacji odpadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zły stan nawierzchni części dróg na terenie gminy, ✓ niepełne skanalizowanie gminy, ✓ brak przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich, ✓ wzrost liczby transportu indywidualnego, który wpływa na wzrost skali zagrożeń bezpieczeństwa na drogach, ✓ miejscowe braki oświetlenia drogowego, ✓ niedostateczna długość chodników, ✓ brak oznakowanych tras rowerowych, ✓ problem „dzikich wysypisk” ✓ większość gleb o klasyfikacji IV-VI.

Źródło: Strategia [2008]

3.3. Cele i działania w zakresie ochrony środowiska dla Gminy Gózd

Przedstawiona w pierwszej części niniejszego Programu analiza stanu środowiska w gminie Gózd oraz zgromadzony, w tym przedmiocie materiał wykazuje pewną aktualność kierunków działań przyjętych w drugiej edycji Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gózd. Zmiany w tym obszarze wynikają ze zmian wprowadzonych do programów wyższych szczebli samorządu oraz uwzględniają zadania zrealizowane w ciągu ostatnich 4 lat. Poszczególne obszary uwzględniają cele i zadania, które stanowią podstawowe kierunki rozwoju gminy w oparciu o wytyczne określone na szczeblach tj. krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

3.3.1. Założenia Strategii Rozwoju Gminy Gózd

Cele i zadania zawarte w opracowaniu mogą, więc być sukcesywnie konkretyzowane, począwszy od ogólnego ich zapisu, aż do formy projektów i biznesplanów. Niezbędne jest wobec tego stałe monitorowanie i ocena realizacji wytyczonych celów i zadań, podbudowane systematyczną analizą zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju gminy Gózd.

3.4. Obszary priorytetowe cele i zadania programu ochrony środowiska dla Gminy Gózd

Poszczególne obszary uwzględniają cele i zadania, które stanowią podstawowe kierunki rozwoju gminy w oparciu o wytyczne określone na szczeblach tj. krajowym i wojewódzkim i powiatowym.

- **Obszar priorytetowy I - Poprawa jakości środowiska**

Cel średniookresowy: Poprawa jakości powietrza

Cel średniookresowy: Poprawa jakości wód

Cel średniookresowy: Racjonalna gospodarka odpadami

Cel średniookresowy: Ochrona powierzchni ziemi

Cel średniookresowy: Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

- **Obszar priorytetowy II – Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych**

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Cel średniookresowy – Zrównoważone wykorzystanie energii

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

- **Obszar priorytetowy III – Ochrona przyrody**

Cele średniookresowe - Ochrona walorów przyrodniczych

- **Obszar priorytetowy IV – Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego**

Cel średniokresowy – Transport substancji niebezpiecznych

Cel średniokresowy – Ochrona przeciwpożarowa

- **Obszar priorytetowy V – Edukacja ekologiczna społeczeństwa**

Cel średniokresowy – Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

- **Obszar priorytetowy VI- Zagadnienia systemowe**

Cel średniokresowy - Upowszechnianie znaczenia zarządzania środowiskowego

4. PLAN DZIAŁAŃ NA LATA 2014 - 2017

4.1. Założenia planu działań na lata 2014 - 2017

Po przeprowadzeniu szeregu analiz dotyczących stanu środowiska naturalnego oraz jego zagrożeń w gminie Gózd można przedstawić priorytetowe zadania inwestycyjne na lata 2014 - 2017, które zostały ujęte w Programie dotyczą:

- ochrony powietrza atmosferycznego
- ochrony wód
- ochrony powierzchni ziemi
- gospodarki odpadami
- ograniczenia hałasu i promieniowania elektromagnetycznego
- ochrony przyrody
- edukacji ekologicznej
- nadzwyczajnych zagrożeń.

Dla zrealizowania tych działań konieczne będzie wsparcie budżetu Gminy środkami zewnętrznymi. Zadania zmierzające do poprawy jakości środowiska są kosztownymi inwestycjami. Zadania te dotyczą przede wszystkim budowy, rozbudowy lub modernizacji systemów infrastruktury technicznej. Znaczna część zadań to działania organizacyjne – wymagające mniejszych nakładów finansowych. Zadania te mogą być realizowane przy współpracy samorządu gminnego i instytucji działających w sektorze gospodarki komunalnej z placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi itp.

4.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego

Realizacja głównych zadań w ochronie powietrza winna dotyczyć :

- przeciwdziałania niskiej emisji:
- zmniejszenia zapotrzebowania na energię
- termomodernizacji budynków, modernizacja źródeł ciepła
- modernizacji dróg na terenie gminy w celu zmniejszenia emisji spalin
- budowy tras rowerowych.

4.1.2. Ochrona wód

Działania w zakresie poprawy jakości wód na terenie gminy obejmują:

- racjonalizację gospodarki wodnej
- modernizację ujęć wody i rozbudowę sieci wodociągowych
- rozbudowę sieci kanalizacyjnej
- budowę i modernizację oczyszczalni ścieków

- budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o zabudowie rozproszonej
- melioracje podstawowe cieków wodnych i szczegółowe na terenie gruntów ornych.

4.1.3. Ochrona powierzchni ziemi

W zakresie ochrony powierzchni ziemi szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień:

- ochrony gleby przed erozją wietrzną i zakwaszaniem
- przeciwdziałania degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno - błotnych przez czynniki antropogeniczne
- ograniczania spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych
- zagospodarowania gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej
- rekultywacji gleb zdegradowanych
- zmiany istniejących gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki
- rozwój rolnictwa ekologicznego
- prowadzenie badań określających zanieczyszczenia gleb użytkowanych rolniczo.

4.1.4. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień :

- objęcie wszystkich mieszkańców systemem odbierania oraz selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w tym ulegających biodegradacji,
- utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów
- organizacja zbiórki odpadów niebezpiecznych
- eliminowanie powstawania „dzikich” wysypisk odpadów
- usuwanie wyrobów zawierających azbest.

4.1.5. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

Realizacja głównych zadań w ograniczaniu hałasu powinna dotyczyć :

- podjęcia kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe (np. poprzez ograniczenie prędkości)
- wymiany stolarki okiennej w budynkach podległych szczególnej ochronie
- modernizacji dróg (poprawa stanu nawierzchni).

Do działań zaliczanych w ramach minimalizacji oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego na terenie gminy należy:

- wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

4.1.6. Ochrona przyrody

Działania w zakresie ochrony przyrody powinny obejmować:

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną
- realizację programu zalesień, ochrony zasobów leśnych (zwiększenie lesistości, utrzymanie wielofunkcyjności lasów i wzmożenie ich korzystnego oddziaływania na środowisko zwiększenie funkcji ochronnej, wodochronnej i klimatotwórczej)

- realizację ochrony istniejących zbiorników wodnych
- wykorzystania terenów o znaczących walorach przyrodniczych dla rozwoju agroturystyki
- ochronę terenów cennych przyrodniczo
- utrzymanie terenów zieleni przy drogach gminnych.

4.1.7. Edukacja ekologiczna

Działania w zakresie edukacji ekologicznej powinny obejmować:

- rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej
- organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej
- edukację ekologiczną mieszkańców w zakresie możliwości oszczędzania energii
- edukację przyrodniczo – leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody
- upowszechnianie dobrej praktyki rolniczej i leśnej, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego
- prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających o szkodliwości spalania odpadów i wypalaniu traw
- edukację i informację w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi popularyzującą odnawialnych źródeł energii.

4.1.8. Nadzwyczajne zagrożenia

Podjęcie działań w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń powinno obejmować:

- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń.

5. ZARYS PLANU DZIAŁAŃ NA LATA 2018 – 2021

5.1. Założenia planu działań na lata 2018 – 2021

Założeniem planu działań na lata 2018 - 2021 jest kontynuacja realizacji określonych zadań, w tym rozpoczętych we wcześniejszym okresie. Przed przystąpieniem do tego etapu Gmina powinna mieć już opracowane szczegółowe plany działań dla poszczególnych inwestycji, przygotowaną dokumentację i niezbędne pozwolenia oraz zabezpieczone środki – własne i zewnętrzne – na realizację zamierzeń.

Konieczna jest kontynuacja działań z zakresu: ochrony powietrza atmosferycznego i wód, ograniczenia hałasu i promieniowania elektromagnetycznego, ochrony powierzchni ziemi i przyrody, gospodarki odpadami, edukacji ekologicznej oraz nadzwyczajnych zagrożeń prowadzonych w latach 2014 – 2017. Szczególnie ważnym zadaniem jest modernizacja dróg, rozbudowa systemu odbioru i oczyszczania ścieków oraz wprowadzenie docelowego systemu gospodarki odpadami.

W poniższym zestawieniu tabelarycznym wykazano zadania priorytetowe do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021.

Tabela 37. Zestawienie zadań priorytetowych do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021

Obszar priorytetowy I - Poprawa jakości środowiska

Cel średniookresowy: Poprawa jakości powietrza

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych : Małęczyn, Grzmicin, Gózd	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa / modernizacja dróg gminnych - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Realizacja obowiązku oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wymiana istniejących kotłowni w budynkach użyteczności publicznej na ekologiczne	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wymiana istniejących kotłowni w budynkach użyteczności publicznej na ekologiczne - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Termomodernizacja budynków jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2015 – 2019			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja obiektów sieci energetycznych PGE: <ul style="list-style-type: none"> • Kukuczki Kolonia • Drożanki Kazimierówka • Gózd 3 	PGE	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Kontynuacja termomodernizacji budynków jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Poprawa jakości wód

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa/modernizacja sieci kanalizacyjnej : Drożanki, Podgóra, Lipiny, Kuczki, Wojstawice	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa / modernizacja oczyszczalni ścieków	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Budowa systemu przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach pozbawionych kanalizacji	Gmina	Środki własne, WFOŚ Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Budowa systemu przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach pozbawionych kanalizacji - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja stacji uzdatniania wody: Gózd, Małęczyn	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Popularyzacja ograniczania wykorzystywania wód podziemnych dla innych potrzeb niż potrzeby socjalno-bytowe mieszkańców	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Uwzględnianie w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego gmin ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP)	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Racjonalna gospodarka odpadami

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Rozwój selektywnej zbiórki odpadów w gminie	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Likwidacja „dzikich” wysypisk odpadów	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe
3.	Usuwanie wyrobów azbestowych (aktualizacja programu usuwania wyrobów azbestowych)	Gmina	Środki własne, WFOŚ Środki pomocowe
4.	Utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów w Klwatce	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2017 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększanie odzysku odpadów w wyniku wstępnej segregacji	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Usuwanie wyrobów azbestowych - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

3.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
4.	Likwidacja „dzikich” wysypisk odpadów - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Ochrona powierzchni ziemi

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wzmacnianie etatowe komórki ochrony środowiska	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Prowadzenie badań określających zanieczyszczenie gleb użytkowanych rolniczo	Gmina, IUNG	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Ograniczenie redukcji wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Upowszechnienie Dobrej Praktyki Rolniczej	MODR	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wsparcie restrukturyzacji produkcji rolnej poprawa, jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	Izba rolnicza MODR ARiMR Gmina	Środki własne
2.	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych jw.	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Budowa chodników dla pieszych w ciągu drogi krajowej nr 12	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe GDDKiA

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych - kontynuacja	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych	Gmina	Środki własne

Obszar priorytetowy II – Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Zadania priorytetowe na lata 2018 -2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Zrównoważone wykorzystanie energii

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Opracowanie i przyjęcie dokumentacji dot. zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe (założenia do planów i plany)	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Ochrona wyrobisk przed zanieczyszczeniami i niewłaściwą rekultywacją	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Ochrona wyrobisk przed zanieczyszczeniami i niewłaściwą rekultywacją - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Obszar priorytetowy III – Ochrona przyrody

Cel średniookresowy – Ochrona walorów przyrodniczych

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną	RDOŚ, Województwo, Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach lokalizacyjnych nakazów i zakazów obowiązujących na terenach przyrodniczych prawnie chronionych oraz innych uwarunkowań przyrodniczych	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Budowa, modernizacja i pielęgnacja parków i zieleni	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
	Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną - kontynuacja	Gmina	Środki własne
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach lokalizacyjnych nakazów i zakazów obowiązujących na terenach przyrodniczych prawnie chronionych oraz innych uwarunkowań przyrodniczych - kontynuacja	Gmina	Środki własne
2.	Pielęgnacja parków i zieleni - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
---	--	--	--

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększanie udziału gruntów zalesionych na obszarze	ARIMR	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększanie udziału gruntów zalesionych na obszarze	ARIMR	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy III – Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego

Cel średniookresowy – Transport substancji niebezpiecznych

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń w zakresie poważnych awarii przemysłowych	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Ochrona przeciwpożarowa

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach	RDLP, Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnych	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy IV – Edukacja ekologiczna społeczeństwa

Cel średniookresowy – Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Popularyzacja odnawialnych źródeł energii	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Edukacja ekologiczna mieszkańców w zakresie możliwości oszczędzania energii	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe
3.	Wykorzystanie energii odnawialnej	Gmina, inwestorzy	Środki własne, Środki pomocowe

4.	Popularyzacja ograniczania wykorzystywania wód podziemnych dla innych potrzeb niż potrzeby socjalno-bytowe mieszkańców	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe
----	--	-------	-----------------------------------

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Propagacja agroturystyki	Starostwo	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy V- Zagadnienia systemowe

Cel średniookresowy - Upowszechnianie znaczenia zarządzania środowiskowego

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego	Gmina, podmioty gospodarcze	Środki własne

6. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ ŚRODOWISKA

6.1. Ogólne zasady zarządzania ochroną środowiska

Zarządzanie ochroną środowiska powinno opierać się na następujących zasadach, wynikających z polityki ekologicznej Polski i Unii Europejskiej:

- zasada przeczności
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego
- zasada regionalizacji
- zasada uspołecznienia
- zasada „zanieczyszczający płaci”
- zasada prewencji
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)
- zasada subsydiarności
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Na szczeblu gminy zarządzanie ochroną środowiska dotyczy zadań własnych gminy oraz koordynacji zadań realizowanych przez, jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze - uznanych za ważne dla stanu środowiska naturalnego w gminie.

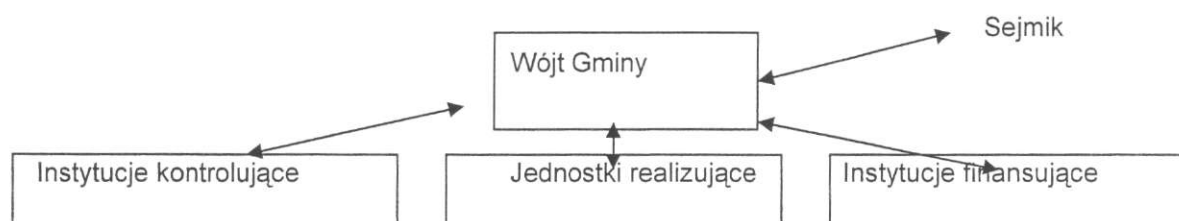
W realizacji Programu uczestniczą:

- podmioty prowadzące działania organizacyjne i zarządzające programem,
- podmioty uczestniczące w realizacji poszczególnych zadań,
- jednostki kontrolujące realizację programu oraz efekty,
- mieszkańcy gminy, jako końcowy beneficjent programu.

Organem odpowiedzialnym za realizację programu jest Wójt Gminy, zobowiązany do składania cyklicznych raportów Samorządowi Gminy. Realizacja Programu wymaga współdziałania z organami administracji rządowej i samorządowej (szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz gmin wchodzących w skład powiatu), administracji specjalnej, w kompetencjach, której znajdują się sprawy kontroli stanu środowiska.

Schemat zarządzania ochroną środowiska w gminie przedstawia się następująco:

Rysunek 3. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym

6.2. Kompetencje organów gminy w zakresie ochrony środowiska

Ustawy regulujące sprawy związane z ochroną środowiska dają szczegółowe kompetencje organom gminy. Ważniejsze uprawnienia Wójta (Burmistrza, Prezydenta) oraz Rady Gminy przedstawiono poniżej:

Do zadań gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (art. 7 ustawy o samorządzie gminnym, Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.):

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- 3a) działalności w zakresie telekomunikacji
- 4) lokalnego transportu zbiorowego,
- 5) ochrony zdrowia,
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- 6a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
- 7) gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- 8) edukacji publicznej,
- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- 11) targowisk i hal targowych
- 12) zieleni gminnej i zadrzewień,
- 13) cmentarzy gminnych
- 14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej,
- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- 17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej,
- 18) promocji gminy,
- 19) współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.

Do zadań gmin należy także (art. 3 ust. 2 pkt. 9a ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz. U. 2013 poz. 1399):

9) udostępnianie na stronie internetowej urzędu gminy oraz w sposób zwyczajowo przyjęty informacji o:

a) podmiotach odbierających odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy, zawierające

- firmę, oznaczenie siedziby i adres albo imię, nazwisko i adres podmiotu odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości,
- miejscach zagospodarowania przez podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania
- osiągniętych przez gminę oraz podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, które nie działają na podstawie umowy, o której mowa w art. 6f ust. 1, i nie świadczą takiej usługi w trybie zamówienia z wolnej ręki, o którym mowa w art. 6f ust. 2, w danym roku kalendarzowym wymaganych poziomach recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania
- punktach selektywnego zbierania odpadów komunalnych
- zbierających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z gospodarstw domowych, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. *o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1155), i elektronicznego, w tym punktów sprzedaży sprzętu elektrycznego i elektronicznego

Ponadto zgodnie z ww. ustawą w publicznie dostępnych wykazach zamieszcza się dane :

– o wnioskach o wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i o wpisach do tego rejestru.

Kompetencje Wójta (Burmistrza, Prezydenta):

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.):

- wójt przygotowuje projekty uchwał rady gminy i określa sposób ich realizacji
- wójt opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy oraz może zarządzać ewakuacją z obszarów bezpośrednio zagrożonych

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2013 poz. 1399):

Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje z urzędu decyzję, w której ustala:

- 1) obowiązek uiszczania opłat za odbieranie odpadów komunalnych lub opróżnianie zbiorników bezodpływowych;
 - 2) wysokość opłat wyliczonych z zastosowaniem stawek;
 - 3) terminy uiszczania opłat
 - 4) sposób i terminy udostępniania urządzeń, pojemników lub zbiorników w celu ich opróżnienia
- prowadzi w formie elektronicznej ewidencję udzielonych i cofniętych zezwoleń, udostępnia w formie elektronicznej na stronach internetowych urzędu gminy lub miasta wzór wniosku o udzielenie zezwolenia
 - jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem.

- rejestr działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, zwany dalej „rejestrem”, prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta, dokonując wpisu do rejestru, nadaje przedsiębiorcy numer rejestrowy.
- przetwarza dane wpisane do rejestru oraz zapewnia bezpieczeństwo tych danych
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest obowiązany do sporządzania rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi
- sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów ustawy
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta może wystąpić z wnioskiem do właściwego miejscowo komendanta policji o pomoc, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia czynności kontrolnych
- na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwy miejscowo komendant policji jest obowiązany do zapewnienia kontrolującym pomocy policji w toku wykonywania czynności kontrolnych
- kary pieniężne, o których mowa w art. 9x ust. 1 i 2, nakłada, w drodze decyzji, wójt, burmistrz lub prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce wpisania przedsiębiorcy do rejestru działalności regulowanej, o którym mowa w art. 9b ust. 2. ww. ustawy
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta może złożyć wniosek o zawieszenie zapłaty kary pieniężnej, o której mowa w art. 9z ust. 1, 2 i 4. tej ustawy w przypadku stwierdzenia niewykonania obowiązków, o których mowa w ust. 1–4, ustawy jw. wójt (burmistrz, prezydent miasta) wydaje decyzję nakazującą wykonanie obowiązku.
- Wójt gminy jest organem egzekucyjnym z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.):

- * w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza gminne programy ochrony środowiska, uwzględniające:
 1. cele ekologiczne
 2. priorytety ekologiczne
- * rodzaj i harmonogram działań proekologicznych
 - środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe
- * realizuje uchwalony przez radę gminy program ochrony środowiska
- * sporządza, co 2 lata raport z programu ochrony środowiska, który przedstawia radzie gminy
- * może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko
- * w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami:
 - wydaje decyzje w sprawie
 - nałożenia na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązków prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązki, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych,

- wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska
- przyjmuje wyniki pomiarów, jeżeli pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska lub jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych
- przyjmuje zgłoszenia dotyczące instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko
- sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów
- występuje do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub występuje uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić, przekazując dokumentację sprawy
- obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013 poz. 1235):

- Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w przypadku przedsięwzięć, o których mowa w/w ustawie)
 - udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej
- a) z zakresu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska:
- gminne programy ochrony środowiska, o których mowa w art. 17 ust. 1 tej ustawy,
 - raporty z wykonania gminnych programów ochrony środowiska, o których mowa w art. 18 ust. 2 tej ustawy,

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta przedkłada marszałkowi województwa corocznie, nie później niż do dnia 28 lutego, informacje, z realizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w województwie, za rok ubiegły.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm).:

- wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów, które nie są wpisane do rejestru zabytków i nie porastają w obrębie pasa drogowego drogi publicznej, z wyłączeniem obcych gatunków topoli
 - przed wydaniem decyzji w sprawie ustalenia warunków zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w sąsiedztwie ogrodu botanicznego lub zoologicznego informuje o planowanej inwestycji zarządzającego ogrodem, który w terminie 30 dni może zgłosić zastrzeżenia i wnioski
 - obowiązany jest przekazać niezwłocznie regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska zawiadomienie, o którym mowa o dokonaniu odkrycia kopalnych szczątków roślin lub zwierząt
 - jest organem w zakresie ochrony przyrody
 - wymierza administracyjną karę pieniężną za:
- zniszczenie terenów zieleni albo drzew lub krzewów spowodowane niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo

urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności;

- usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia

zniszczenie drzew, krzewów lub terenów zieleni spowodowane niewłaściwym wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych

- podejmuje decyzje w sprawie odroczenia płatności kar i ich umarza

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 12 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 poz. 21 z późn. zm.):

- wydaje decyzje w sprawie usunięcia odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania
- nakazuje posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, wskazując sposób wykonania tej decyzji

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 Nr 0, poz.145 z późn. zm.):

- jeżeli spowodowane przez właściciela gruntu zmiany stanu wody na gruncie szkodliwie wpływają na grunty sąsiednie, wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać właścicielowi gruntu przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie urządzeń zapobiegających szkodom
- prowadzi i aktualizuje ewidencje kąpielisk
- przekazują społeczeństwu informacje dotyczące, jakości wody w kąpielisku w sposób niebudzący wątpliwości, co do stwierdzonych zagrożeń

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.):

- jest obowiązany do informowania mieszkańców, o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi
- prowadzi w formie elektronicznej ewidencję udzielonych i cofniętych zezwoleń.
- jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem
- sprawdza, czy taryfy dostarczania wody i odprowadzania ścieków oraz plan zostały opracowane zgodnie z przepisami ustawy, i weryfikuje koszty, pod względem celowości ich ponoszenia
- ogłasza uchwalone ceny i stawki opłat w miejscowej prasie lub w sposób zwyczajowo przyjęty w terminie 7 dni od dnia podjęcia uchwały
- ustala kierunki rozwoju sieci w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- może nałożyć karę, o której mowa w ust. 1, na kierownika przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, z tym, że kara ta może być wymierzona w kwocie nie większej niż 300 % jego miesięcznego wynagrodzenia.

Kompetencje Rady Gminy

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.):

- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uchwalanie programów gospodarczych,
- ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2013 poz. 1399):

- po zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, uchwała regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, który jest aktem prawa miejscowego
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia, opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, uwzględniając opis wyposażenia technicznego niezbędnego do realizacji zadań
- może, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, postanowić o odbieraniu odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia, opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, uwzględniając opis wyposażenia technicznego niezbędnego do realizacji zadań
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, szczegółowy sposób i zakres świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów, w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi, w szczególności ilość odpadów komunalnych odbieranych od właściciela nieruchomości, częstotliwość odbierania odpadów komunalnych od właściciela nieruchomości i sposób świadczenia usług przez punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych.
- może określić, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, rodzaje dodatkowych usług świadczonych przez gminę w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów oraz wysokość cen za te usługi
- może uchwalić jedną stawkę opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od gospodarstwa domowego,
- uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowego obliczenia wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wzór deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości, warunki i tryb składania deklaracji, w tym formie elektronicznej obejmujący objaśnienia dotyczące sposobu jej wypełnienia oraz pouczenie, że deklaracja stanowi podstawę do wystawienia tytułu wykonawczego. Uchwała zawiera także informację o terminach i miejscu składania deklaracji.
- w uchwale, o której mowa jw. może określić wykaz dokumentów potwierdzających dane zawarte w deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi

- w drodze uchwały :
- dokonuje wyboru jednej z określonych w art. 6j ust. 1 i 2 ww. ustawy metod ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustali stawkę takiej opłaty;
- ustala stawkę opłaty za pojemnik o określonej pojemności.
- określa stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, bierze pod uwagę:
 - liczbę mieszkańców zamieszkujących daną gminę;
 - ilość wytwarzanych na terenie gminy odpadów komunalnych;
 - koszty funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, o których mowa w art. 6r ust. 2 ww. ustawy
 - określa, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, termin, częstotliwość i tryb uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, biorąc pod uwagę warunki miejscowe
 - określa, w drodze uchwały, górne stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi, o których mowa w ust. 1 ww. ustawy
 - określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2 ww. ustawy, stosuje niższe stawki, jeżeli odpady komunalne są zbierane i odbierane w sposób selektywny.
 - określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2 ww. ustawy, może stosować zróżnicowane stawki w zależności od gęstości zaludnienia na danym obszarze gminy oraz odległości od miejsca unieszkodliwiania odpadów komunalnych, wprowadzać zwolnienia przedmiotowe, ustanawiać opłaty dopłaty dla właścicieli nieruchomości
 - może zarządzić pobór opłaty w drodze inkasa

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.):

- uchwała gminny program ochrony środowiska
- może, w drodze uchwały, ustanawiać ograniczenia, co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.):

1. likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego jest uzgadniane z właściwą miejscowo radą gminy
2. likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu wymaga zaopiniowania przez właściwą miejscowo radę gminy
3. obowiązek zakładania i utrzymywania w należyтым stanie tereny zieleni i zadrzewienia
4. teren położony poza obrębem miast i wsi o zwartej zabudowie, pokryty drzewostanem i nieobjęty ochroną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), rada gminy może uznać za park gminny, jeżeli stanowi własność gminy, a jeżeli stanowi własność innego podmiotu – za zgodą właściciela
5. ustanawia pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytki ekologiczne lub zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
6. zniesienie formy ochrony przyrody jw.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 Nr 0, poz. 145 z późn. zm.):

Rada gminy określa, w drodze uchwały, corocznie do dnia 31 maja wykaz kąpielisk na terenie gminy lub na polskich obszarach morskich przyległych do danej gminy

Kompetencje wynikające z Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.):

- po dokonaniu analizy projektów regulaminów dostarczania wody i odprowadzania ścieków, opracowanych przez przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjne, uchwała regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków
- uchwała wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych
- podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu taryf albo o odmowie zatwierdzenia taryf przedstawionych przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne,
- może podjąć uchwałę o dopłacie dla jednej, wybranych lub wszystkich taryfowych grup odbiorców usług. Dopłatę gmina przekazuje przedsiębiorstwu wodociągowo-kanalizacyjnemu
- na uzasadniony wniosek przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjnego, rada gminy, w drodze uchwały przedłuża czas obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.
- może podjąć uchwałę o dopłacie dla jednej, wybranych lub wszystkich taryfowych grup odbiorców usług.

6.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Zarządzenie środowiskiem opiera się na wykorzystaniu:

- instrumentów prawnych – ustaw i rozporządzeń, dających odpowiednie kompetencje organom administracji rządowej i samorządowej oraz organom administracji specjalnej
- instrumentów finansowych – opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjnych kar pieniężnych, funduszy celowych
- instrumentów społecznych – współdziałania i partnerstwa, edukacji ekologicznej, komunikacji społecznej
- instrumentów strukturalnych – strategii i programów wdrożeniowych

7. WDRAŻANIE PROGRAMU

7.1. Środki finansowe na realizację Programu

Na wdrażanie Programu ochrony środowiska mogą być przeznaczone:

1. środki własne,
2. kredyty i pożyczki udzielane w bankach komercyjnych,
3. kredyty i pożyczki o oprocentowaniu preferencyjnym udzielane przez instytucje wspierające rozwój gmin i powiatów,
4. obligacje
5. dotacje z funduszy krajowych i zagranicznych

Podstawowymi źródłami środków zewnętrznych, z których mogą korzystać samorządy dla realizacji programów ochrony środowiska to:

- Budżet Państwa
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Narodowy, Wojewódzki)
- Fundusze UE

Źródła krajowe

Własne środki samorządu terytorialnego

Własne środki są niezbędne do uzyskania niektórych dotacji. Fundusze samorządu terytorialnego pochodzą ze środków, takich jak: podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Fundusze takie wspierają realizację inwestycji ekologicznych. Przeznaczone są także na: edukację ekologiczną, opracowania naukowo - badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej finansuje przedsięwzięcia, które są podejmowane w związku z koniecznością wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej. Fundusz stosuje trzy formy dofinansowania: finansowanie pożyczkowe, dotacyjne i kapitałowe.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dofinansowuje pożyczki z opcją częściowego umorzenia i dotacje na realizację zadań dotyczących:

- ochrony wód i gospodarki wodnej
- ochrony atmosfery, w tym likwidacja niskiej emisji
- ochrony powierzchni ziemi
- przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
- edukacji ekologicznej
- ochrony przyrody
- monitoringu środowiska

Wysokość dofinansowania może sięgać nawet 50 %, dotacja może być wyższa w uzasadnionych przypadkach.

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)

BGK udziela kredytów przeznaczonych na częściowe sfinansowanie przygotowanych przez gminy i ich związki projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Przewiduje też premie termomodernizacyjne za przedsięwzięcia, w wyniku, których następuje zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię dostarczaną do budynków.

Samorządowy Program Pożyczkowy (SPP)

SPP jest adresowany do gmin i powiatów, które chcą realizować inwestycje infrastrukturalne na terenach wiejskich. Pożyczki udzielane są bez prowizji i dodatkowych opłat m.in. na zadania dotyczące zaopatrzenia wsi w wodę oraz budowę i remont dróg gminnych i powiatowych. Konkurs na udzielenie preferencyjnej pożyczki przeprowadzany jest przez Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

ARiMR udziela dopłat do upraw roślin energetycznych oraz kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa. Dopłaty są przeznaczone dla producentów rolniczych, którzy prowadzą plantację wierzby lub róży bezkolcowej, wykorzystywanych na cele energetyczne. O kredyt mogą ubiegać się osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Kredyty preferencyjne

Są udzielane przez Bank Ochrony Środowiska S.A. na inwestycje proekologiczne bez możliwości umorzenia. Dotyczy to m.in. zakupu lub montażu urządzeń służących ochronie środowiska oraz z zakresu termomodernizacji. Beneficjentami mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy i in. podmioty.

Kredyty komercyjne

Nie należy traktować kredytów komercyjnych, jako podstawowe źródło finansowania inwestycji. Ze względu na oprocentowanie, powinny stanowić jedynie uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Własne środki inwestorów prywatnych

Koszty niektórych inwestycji pokrywają z własnych środków podmioty gospodarcze i prywatni inwestorzy. Inwestycje finansowane przez podmioty gospodarcze mogą być dofinansowane z kredytów komercyjnych i funduszy ochrony środowiska.

Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych – wspólna nazwa dwóch następujących po sobie programów wieloletnich, mających na celu udzielanie jednostkom samorządu terytorialnego dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg powiatowych i gminnych. Nadzór nad realizacją programu sprawuje minister właściwy do spraw administracji publicznej.

Program został opracowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji kierowanym wówczas przez ministra Grzegorza Schetynę i ustanowiony uchwałą Nr 233/2008 Rady Ministrów z dnia 28 października 2008 roku^[1]. Jego termin realizacji ustalono od 31 października 2008 roku do 31 grudnia 2011 roku. Łączne wydatki budżetowe na jego realizację miały wynieść 3 mld zł^[1].

W związku ze zbliżającym się terminem jego wygaśnięcia, uchwałą nr 174/2011 Rady Ministrów z dnia 6 września 2011 r. ustanowiono kolejny program wieloletni, mający zbliżoną nazwę i stanowiący kontynuację poprzedniego^[2]. Program ma być realizowany w latach 2012-2015; przewidziano wydatkowanie w jego ramach 3,2 mld z

Źródła zagraniczne

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Jest to jeden z najważniejszych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska i kraju. Na ten Program środki unijne pochodzą z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W zakresie ochrony środowiska finansowanie dotyczyło będzie dużych inwestycji komunalnych, inwestycji proekologicznych w przedsiębiorstwach, projektów ochrony przyrody, bezpieczeństwa ekologicznego i edukacji ekologicznej. Łączna wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 - 2013 wyniesie 37,6 mld euro, z czego wkład unijny wynosić będzie 27, 9 mld euro, zaś wkład krajowy – 9,7 mld euro.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013

Program ten wykorzystuje środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Stanowi główny instrument realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Jednym z priorytetów określony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego są inwestycje w ochronę środowiska. Dotyczy to działań inwestycyjnych w zakresie wodociągów i kanalizacji, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020

RPO WM 2014-2020, którego głównym celem jest inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego

rynku pracy, stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.

Dokument uwzględnia cele tematyczne zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiada na zidentyfikowane wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię Europa 2020.

5.3. OŚ PRIORYTETOWA III - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną

W ramach Osi Priorytetowej realizowany będzie Cel Tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii.

4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.

4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych. Opracowanie pozostaje w fazie konsultacji.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 (PROW) w ramach priorytetów działań zdefiniowano cztery osie:

Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolniczego i leśnego; Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;

Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej; Oś 4: Leader.

Oś 1. obejmuje m.in. scalanie gruntów, gdzie maksymalna wysokość pomocy wynosi 100% kosztów kwalifikowanych, w tym: do 75% to środki UE oraz do 25% - budżet państwa, a także gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi (poprawa jakości gleb poprzez regulację stosunków wodnych, zwiększenie retencji wodnej, poprawie ochrony użytków rolnych przed powodzią).

Oś 2. wprowadza instrumenty wsparcia oraz zachęty dla rolników, sprzyjające zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków. Celem osi są bezpośrednie działania, związane z odpowiednimi praktykami rolniczymi w tym:

- zrównoważony sposób gospodarowania, odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód,
- kształtowanie struktury krajobrazu,
- przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo.

W ramach tej osi realizowane są również działania związane z zalesianiem gruntów rolnych oraz innych niż rolne, a także odtwarzaniem potencjału produkcji leśnej zniszczonej przez katastrofy oraz wprowadzaniem instrumentów zapobiegawczych.

Ponadto, w ramach różnicowania gospodarki wiejskiej mogą być dofinansowane przedsięwzięcia w inwestycje związane z wytwarzaniem biogazu rolniczego lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Ze względu na dość uniwersalny charakter działań, z instrumentów wsparcia będą korzystały zarówno silne i dobrze zorganizowane gospodarstwa, jak również mniejsze, funkcjonujące w sposób tradycyjny.

Kolejna edycja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) pozostaje w fazie konsultacji.

ŚRODKI NORWESKIE I EOG

W dniu 10 czerwca 2011 r. podpisano Memorandum of Understanding dotyczące Norweskiego Mechanizmu Finansowego, natomiast 17 czerwca 2011 r. Memorandum of Understanding dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG.

Zawarcie dwustronnych umów międzynarodowych było konsekwencją podpisanych 28 lipca 2010 r. porozumień pomiędzy Unią Europejską a państwami-darczyńcami w sprawie uruchomienia nowej perspektywy finansowej mechanizmów na lata 2009-2014. Państwami-beneficjentami będzie dwanaście nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz Portugalia, Grecja i Hiszpania. Łączna kwota wsparcia wynosi 1,788 mld euro, z czego dla Polski przeznaczono 32 proc. – 578 mln euro.

Po podpisaniu umów bilateralnych rozpoczęto prace programowe. Zgodnie z systemem wdrażania, ustalonym przez państwa-darczyńców, dla każdego obszaru tematycznego zostanie przygotowany program operacyjny. Programy operacyjne będą precyzować, m.in.: szczegółowy opis obszarów priorytetowych, katalog beneficjentów, zasady naboru i oceny wniosków, koszty kwalifikowane itd.

Poszczególne programy operacyjne będą podlegać ocenie strony polskiej i darczyńców, a następnie będą przedkładane do Komisji Europejskiej.

Finansowane są projekty w dotyczące:

- Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów
- Wzmocnienie monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych
- Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, tzw. Fundusz Szwajcarski

Fundusz Szwajcarski jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce i dziewięciu innym państwom członkowskim Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1.05.2004 r. Na mocy umów międzynarodowych ponad 1 mld franków szwajcarskich przyznanych zostało 10 nowym państwom członkowskim. Dla Polski Fundusz Szwajcarski przewiduje niemal połowę środków.

W ramach Funduszu Szwajcarskiego wyróżniamy 4 obszary priorytetowe:

- Priorytet 1 Bezpieczeństwo, stabilność. wsparcie reform
- Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura Priorytet 3. Sektor prywatny
- Priorytet 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich.

W ramach Priorytetu 2. "Środowisko i Infrastruktura" realizowane są następujące obszary tematyczne:

I. Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska.

II Różnorodność biologiczna ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG)

Rolą POIG jest wsparcie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw oraz konkurencyjności polskiej gospodarki. W ramach programu dotowane będą projekty innowacyjne w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Mają być one związane głównie z zastosowaniem nowych rozwiązań technologicznych, produktów, usług czy organizacji. POIG, ma ułatwić dostęp do finansowania innowacyjnych przedsięwzięć podejmowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ponadto ma zachęcić firmy do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, transferu rozwiązań z sektora nauki do biznesu.

Europejski Fundusz Efektywności Energetycznej (EFEE)

EFEE (z ang. *European Energy Efficiency Fund*) będzie pomagał krajom członkowskim w wypełnieniu celów pakietu klimatyczno-energetycznego. O jego powstaniu zdecydowały w grudniu 2010 r. Parlament Europejski i Rada UE. EFEE zapewni w szczególności instrumenty finansowe na publiczne projekty z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, które będą realizowane na terenie Unii Europejskiej. Będzie to jeden z najważniejszych instrumentów dla rozwoju zrównoważonej energetyki, wspierający inwestycje w dwojaki sposób: albo bezpośrednio je finansując, albo wspierając je poprzez instytucje finansowe. Planuje się także zaangażować kapitał prywatny.

Program LIFE

Program LIFE to jedyny instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja unijnej polityki w tym zakresie, a także identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących środowiska w tym przyrody.

W ciągu ponad 20 lat funkcjonowania programu dofinansowanie z Komisji Europejskiej uzyskało blisko 4 180 projektów z całej Europy, w tym 69 z Polski. Obecny **Program LIFE-program działań na rzecz środowiska i klimatu**, obejmujący perspektywę finansową 2014-2020, jest kontynuacją instrumentu finansowego LIFE+ funkcjonującego w latach 2007-2013.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej od 2008 roku pełni rolę Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE oraz wspiera polskich Wnioskodawców proponując nowatorski i jedyny w Europie program dodatkowego współfinansowania projektów. Dzięki takiemu rozwiązaniu w Polsce realizowane są obecnie **64 projekty LIFE** o budżecie blisko 620 mln PLN i wsparciu NFOŚiGW 260 mln PLN.

7.2. Koszty realizacji przedsięwzięć

Kalkulacja szacunkowych kosztów realizacji programów została przeprowadzona w oparciu o plany inwestycyjne samorządu gminy oraz koszty porównywalnych inwestycji i działań realizowanych przez takie jednostki.

Tabela 38. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji programu

Szacunkowe koszty realizacji zadań w latach 2014 – 2017:

- **Ochrona powietrza atmosferycznego**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
<i>Przedsięwzięcia inwestycyjne</i>								
1.	Budowa/modernizacja dróg	Gmina	276	250	280	300	1106	Budżet Gminy UE

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem	

								2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne									
1.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Gmina	332	320	330	350	1332	Budżet Gminy	

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Termomodernizacja budynków	Gmina	51	40	30	20	141	Budżet Gminy

• **Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/modernizacja dróg	Gmina	jw.	jw.	jw.	jw.	-	Budżet Gminy
2.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych	Gmina	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	-	

• **Ochrona wód**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/ modernizacja kanalizacji sanitarnej	Gmina	-	3 500	2 200	5 700	11 400	Budżet Gminy UE
2.	Modernizacja oczyszczalni ścieków		3 500	-	-	-	3 500	Budżet Gminy UE

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Uwzględnianie w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego gmin ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP)	Gmina	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	-	

• **Gospodarka odpadami**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów	Gmina	6	4	3	4	17	Budżet Gminy, środki pomocowe
2.	Usuwania wyrobów azbestowych	Gmina	52	60	60	60	232	Budżet Gminy, środki pomocowe, właściciele
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
2.	Likwidacja „dzikich” wysypisk odpadów	Gmina	2	2	2	2	8	Budżet Gminy
3.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży	Gmina	1	1	1	1	4	Budżet Gminy, środki pomocowe

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Wzmacnianie etatowe komórki ochrony środowiska	Gmina	-	2	2	2	6	Budżet Gminy

• Ochrony przyrody

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Pielęgnacja parków i zieleni	Gmina	2	2	2	2	8	Budżet Gminy

• Edukacja ekologiczna

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji	Gmina	1	2	2	2	7	Budżet Gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								

1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej	Gmina	1	1	1	1	4	Budżet Gminy
----	---	-------	---	---	---	---	---	--------------

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie aktualizacji Programu ochrony środowiska	Gmina	2	-	-	-	2	Budżet Gminy
2.	Raport z wykonania programu ochrony środowiska	Gmina	0,5	-	0,5	-	1	Budżet Gminy

• **Nadzwyczajne zagrożenia**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Wsparcie dosprzętowania OSP	Gmina	10	15	10	15	50	Budżet Gminy
2.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń w zakresie poważnych awarii przemysłowych	Gmina	b.k.d	b.k.d	b.k.d	b.k.d	-	

Źródłami finansowania poszczególnych zadań będą głównie:

- Środki własne z budżetu gminy na dany rok,
- Pomoc z budżetu państwa,
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Fundusze UE
- Fundacje i fundusze wspierające ochronę środowiska.

8. MONITORING

Osiągnięcie celów, wyznaczonych w Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska wymaga prowadzenia bieżącego monitoringu przebiegu realizacji Programu. Stały monitoring umożliwia ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz wprowadzanie – w razie wystąpienia takiej konieczności – odpowiednich korekt.

Tabela 39. Harmonogram działań monitorujących program

Działanie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Monitoring stanu środowiska	X	X	X	X	X	X	X	x
Raporty z realizacji programu			X		X		X	
Aktualizacja programu				X				X

Zgodnie z ustawą POŚ, organ wykonawczy gminy sporządza, co 2 lata raport, a następnie przedstawia opracowany dokument radzie gminy. Zarówno program jak i raporty powinny zostać umieszczone na stronie internetowej urzędu gminy.

Wprowadzenie wskaźników środowiskowych ma na celu umożliwienie okresowej weryfikacji podejmowanych działań. Dodatkowo, wprowadzenie wartości bazowych wskaźników (tab. 40), będzie stanowiło podstawę do przeprowadzania porównań czy też wskazania kierunku zmian zachodzących w środowisku, w raporcie z realizacji gminnego programu ochrony środowiska.

Przy sporządzaniu programu ochrony środowiska istotne są konsultacje społeczne. Zagadnienie to reguluje *ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*.

Dla oceny realizacji Programu konieczne jest ustalenie systemu wskaźników, określających skuteczność poszczególnych działań. Wskaźniki te można podzielić na grupy:

- wskaźniki ekologiczne – pozwolą określić efekt ekologiczny podejmowanych działań, (wskaźniki zanieczyszczenia wód, powietrza, długość sieci infrastruktury, wskaźniki lesistości, stopień odzysku surowców wtórnych itp.)
- wskaźniki ekonomiczne – koszt jednostkowy osiągnięcia określonego efektu ekologicznego,
- wskaźniki społeczne – zaangażowanie mieszkańców w działania związane z ochroną środowiska, udział w realizacji sieci infrastruktury technicznej, skuteczność selektywnej zbiórki odpadów itp.

Ocena skuteczności wdrażania Programu będzie prowadzona m.in. przez porównanie wskaźników charakteryzujących stan środowiska oraz stan infrastruktury technicznej, wpływającej na stan środowiska:

- wskaźnik lesistości
- powierzchnia terenów objętych ochroną prawną
- zużycie wody w gospodarstwach domowych
- ludność korzystająca z oczyszczalni
- długość sieci kanalizacyjnej
- stosunek długości sieci wodociągowej do sieci kanalizacyjnej
- udział odpadów posegregowanych w ogólnej ilości odpadów
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska oraz wskaźniki społeczne:
- uspołecznienie procesów decyzyjnych

Informacje wymagane do analizy stanu środowiska i monitoringu realizacji Programu powinny być na bieżąco gromadzone i przetwarzane przez odpowiednią komórkę Urzędu Gminy.

Tabela 40. Wskaźniki opisujące stopień realizacji założonych zadań w 2012 roku

Wskaźnik	Jednostka	Wartość
Długość dróg gminnych o nawierzchni ulepszonej	km	67
Długość dróg gminnych o nawierzchni nieulepszonej	km	15
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	dam ³	197,6
Zużycie wody w gospodarstwach domowych:		
• na 1 mieszkańca	m ³	21,6
• na 1 korzystającego / odbiorcę	m ³	27,6
Ścieki oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowiezionymi	dam ³	115,0
Ścieki oczyszczane w ciągu roku :		
• odprowadzone ogółem	dam ³	115
Ludność korzystająca z oczyszczalni	osoba	2380
Sieć rozdzielcza na 100 km ² :		
• sieć wodociągowa	km	145,6
• sieć kanalizacyjna	km	67,6
• sieć gazowa	km	5,3
Korzystający z instalacji gazowej	%	3,4
Masa odpadów zebranych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	kg	30,9
Budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	1425
Ilość odzyskiwanych surowców wtórnych w całkowitym strumieniu odpadów komunalnych	%	16
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych ogółem w tym :		
- pomniki przyrody	szt.	2
- obszar chronionego krajobrazu	ha	-
- obszar Natura 2000	ha	964,4
Lesistość	%	12,6

Źródło : GUS [2012], UG Gózd

9.SPIS MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013, poz. 1232)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód.
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa 2013.
- Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Rada Ministrów. Warszawa. 2011
- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska. 2002 . Warszawa.
- Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2018. Sejmik Województwa Mazowieckiego Warszawa 2012 r.
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018-2023. 2012
- Program zwiększania lesistości dla województwa Mazowieckiego do roku 2020. Warszawa. 2007.
- Program malej retencji województwa mazowieckiego. Warszawa. Warszawa 2008.
- Natura 2000 – Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002.

- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gózd na lata 2010-2013 z uwzględnieniem perspektywy do 2017 roku. 2010
- Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2012 roku. Raport WIOŚ. Warszawa 2013
- Roczna ocena, jakości powietrza w województwie mazowieckim raport za 2012 rok – WIOŚ. Warszawa 2013
- Monitoring rzek 2012. WIOŚ 2013
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2020 roku. 2008. Radom
- Strategia Rozwoju Gminy Gózd na lata 2008-2020
- <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110250133&min=1>
- <http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/MIDASGIS/TabZloza:search>
- <http://spdpsh.pgi.gov.pl/PSHv7/>
- http://www.gios.gov.pl/chemizm_gleb/index.php?mod=wyniki&cz=F
- http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7
- http://bip.lasy.gov.pl/pl/bip/dg/rdlp_radom/nadl_zwolen/ochrona_przyrody
- Inne dokumenty udostępnione przez UG Gózd

10.SPIS

TABEL-

Tabela 1. Wykaz miejscowości sołeckich na terenie gminy Gózd wraz z liczbą mieszkańców w 2013 roku.....	9
Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	10
Tabela 3. Charakterystyka indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie gminy Gózd według siedziby gospodarstwa	11
Tabela 4. Liczba mieszkańców gminy Gózd w latach 2010 - 2013.....	13
Tabela 5. Przyrost naturalny (‰) w gminie Gózd w latach 2010 - 2013	14
Tabela 6. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Gózd w latach 2009 - 2012 ...	14
Tabela 7. Zestawienie zasobów mieszkaniowych na wybranym terenie województwa mazowieckiego wg. danych wskaźnikowych z 2010 roku.....	14
Tabela 8. Wykaz miejscowości obsługiwanych przez ujęcia wody na terenie gminy Gózd.....	15
Tabela 9. Zużycie wody na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013	15
Tabela 10. Zestawienie danych o ściekach odprowadzanych na oczyszczalnię w Goździe i Klwatce Królewskiej w 2012 roku	15
Tabela 11. Wykaz odcinków dróg powiatowych na terenie gminy Gózd.....	17
Tabela 12. Wykaz odcinków dróg gminnych na terenie gminy Gózd.....	17
Tabela 13. Struktura dochodów budżetu Gminy Gózd w latach 2010 - 2013	19
Tabela 14. Wykonanie budżetu wydatków Gminy Gózd w latach 2010 - 2013.....	20
Tabela 15. Nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2009 - 2012 w gminie Gózd (według najważniejszych inwestycji)	20
Tabela 16. Wynikowe klasy strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia <i>według jednolitych kryteriów w skali kraju, zgodnych z kryteriami UE</i>	21
Tabela 17. Klasyfikacja strefy mazowieckiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin	22
Tabela 18. Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska na terenie gminy Gózd ..	22
Tabela 19. Stopień zgazyfikowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku.....	23

Tabela 20. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości zużytego gazu do sieci gazowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku	23
Tabela 21. Zużycie gazu na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę	23
Tabela 22. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby	24
Tabela 23. Eksploatacja ujęć wody na terenie gminy Gózd w 2013 roku	26
Tabela 24. Stopień zwodociągowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku.....	27
Tabela 25. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości pobranej wody z instalacji wodociągowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku	27
Tabela 26. Zużycie wody na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę	27
Tabela 27. Stopień skanalizowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku.....	28
Tabela 28. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości ścieków odprowadzonych do kanalizacji sanitarnej i jej długości na terenie radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku.....	28
Tabela 29. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013	29
Tabela 30. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013.....	30
Tabela 31. Zestawienie ilości zebranych nieselektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013	30
Tabela 32. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Gózd.....	31
Tabela 33. Udział gleb ornych na terenie gminy Gózd według klas bonitacyjnych	32
Tabela 34. Skład chemiczny gleb w badanym punkcie na terenie gminy Wierzbica.....	33
Tabela 35. Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Gózd	37
Tabela 36. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd	40
Tabela 37. Zestawienie zadań priorytetowych do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021	43
Tabela 38. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji programu	62
Tabela 39. Harmonogram działań monitorujących program	66
Tabela 40. Wskaźniki opisujące stopień realizacji założonych zadań w 2012 roku	67

11.SPIS

RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie GZWP nr 405 Niecka Radomska na terenie gminy Gózd.....	13
Rysunek 2. Wydatki Gminy Gózd w latach 2010 - 2013.....	20
Rysunek 3. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym	50

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY GÓZD
Krzysztof Moleńkowski